

**ІІІ «ЕКСПЕРТНО-
КОНСУЛЬТАТИВНИЙ
ЦЕНТР ЕРГАРД ТА
ПАРТНЕРИ»**

Ерхард&Партнери
Експертно-консультативний центр

**PC «EXPERT ADVISORY
CENTER ERHARD AND
PARTNERS»**

**СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА
В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

*Матеріали
I Всеукраїнської науково-практичної конференції
29 лютого 2024 року*

Вінниця
ТВОРИ
2024

Організаційний комітет:

Ергард Н.М. – директор ПП «Експертно-консультативний центр Ергард та Партнери», лікар судово-медичний експерт вищої кваліфікаційної категорії, 2-го кваліфікаційного класу судового експерта зі спеціальності «Судово-медична експертиза», кандидат медичних наук, доцент, юрист;

Добкіна К.Р. – декан юридичного факультету ІУТП Державного університету інфраструктури та технологій, член Союзу експертів, доктор юридичних наук, професор;

Триньова Я.О. – професор кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права і кримінології Пенітенціарної академії України, академік Української академії наук, доктор юридичних наук, професор, адвокат, психолог;

Антонюк П.С. – професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Кофанова О.С. – доцент кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Бондаренко В.В. – доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доцент кафедри судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С. Бокаріуса Харківського національного медичного університету, кандидат медичних наук, юрист;

Кобилянський О.Л. – доцент кафедри Цивільного та кримінального права Юридичного факультету Державного університету інфраструктури та технологій, кандидат юридичних наук, доцент.

С 89 **Судова експертиза в період дії воєнного стану: проблеми теорії та практики:** збірник матеріалів І Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Київ, 29 лютого 2024 р.). Вінниця : ТВОРИ, 2024. 104 с.
ISBN 978-617-552-581-4

У збірнику матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної конференції «Судова експертиза в період дії воєнного стану: проблеми теорії та практики» висвітлено актуальні теоретичні та практичні проблеми судової експертизи в період дії воєнного стану, застосування спеціальних знань у протидії злочинності, участь спеціалістів при проведенні слідчих (розшукових) дій, призначення та проведення судових експертиз, оформлення висновків експерта, а також інші питання.

Для працівників судово-експертних підрозділів та установ, органів досудового розслідування, викладачів, аспірантів закладів вищої освіти.

Матеріали друкуються мовою оригіналу в редакції авторів.

УДК 340.6(477)(063)

© Експертно-консультативний центр
Ергард та Партнери, 2024

ISBN 978-617-552-581-4

© ТОВ «ТВОРИ», 2024

ЗМІСТ

Наталія ЕРГАРД

Вітальне слово до учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Судова експертиза в період дії воєнного стану: проблеми теорії та практики».....6

Антонюк П.Є.

Щодо належності і допустимості як доказів фактичних даних, що містяться у висновках експертів про причини смерті особи, в умовах воєнного стану.....8

Баличева А.С., Антонюк П.Є.

Проблемні аспекти проведення судової експертизи в Україні в умовах воєнного стану.....15

Волошин О.Г.

Сучасні можливості та окремі аспекти проведення ДНК-аналізу для отримання інформації про особу з метою ідентифікації невпізнаних трупів в умовах воєнного стану.....19

Гавриш Г.О., Хомутенко Д.Г.

Переваги комплексних судових експертиз при визначенні збитків завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації.....27

Ергард Н.М.

Документування військових злочинів: медичні та юридичні аспекти.....33

Ергард Н.М., Поліщук Д.О.

Проблемні питання ідентифікації трупів після пожежі в умовах правового режиму воєнного стану.....38

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ
ТРУПІВ ПІСЛЯ ПОЖЕЖІ В УМОВАХ
ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

Ергард Наталія Миколаївна

кандидат медичних наук, доцент
доцент кафедри судової медицини та
медичного права Національного медичного
університету імені О.О. Богомольця, юрист
ORCID 0000-0002-6002-0463

м. Київ, Україна
ergard2017@ukr.net,

Поліщук Дар'я Олександрівна

студентка Юридичного факультету
Національного авіаційного університету
ORCID 0009-0007-2940-6978

м. Київ, Україна
polishchukdaria@ukr.net

У зв'язку із повномасштабним воєнізованим вторгненням Російської Федерації на територію України Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 2102-IX від 24 лютого 2022 року по всій території України було запроваджено правовий режим воєнного стану [1]. Постійна небезпека у вигляді повітряної тривоги через масовані ракетні атаки з боку агресора спричиняють великі втрати з боку цивільного населення. Частіше за все ракети та безпілотні літальні апарати (або їх уламки) попадають у цивільну інфраструктуру (житлові масиви, приватні будинки тощо) та спричиняють пожежу, внаслідок якої гинуть люди. Будь-який воєнний злочин з боку агресора фіксується та розпочинається досудове розслідування за фактом порушення законів та звичаїв війни відповідно до ч. 2 ст. 438 Кримінального кодексу України (далі КК України) за процесуального керівництва Офісу Генерального прокурора [2].

Під час ліквідації завалів та усунення наслідків пожежі, спричинених ракетним авіа ударом підрозділи Державної служби України з надзвичайних ситуацій разом із органами Національної поліції та прокуратури дістають тіла загиблих та надають першу медичну допомогу пораненим. Однак, деякі тіла

загиблих людей знайти або ідентифікувати не вдається можливим, з причин прямого попадання людини в осередок займання пожежі. Наприклад, внаслідок ворожого авіа удару по Харківщині 09 лютого 2024 року загинули прокурор Вовчанського відділу Чугуївської окружної прокуратури разом із чоловіком та трьома дітьми. Сім'я перебувала у будинку під час повітряної тривоги та внаслідок ураження ворожою авіацією опинилася заручниками вогню. За процесуального керівництва Харківської обласної прокуратури розпочато досудове розслідування за фактом порушення законів та звичаїв війни, поєданого з умисним вбивством (ч. 2 ст. 438 КК України) [3].

Кримінальним процесуальним законодавством встановлено процесуальний порядок огляду місця події та огляду трупа. Відповідно до норм ст. 237 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК) огляд місця події – це слідча (розшукова) дія, мета якої полягає у виявленні, фіксації та подальшому вивченні слідчим, прокурором відомостей, які пов'язані із вчиненням кримінальним правопорушенням. Положення ст. 238 КПК встановлюють, що зовнішній огляд трупа на місці події проводить слідчий або прокурор за обов'язковою участю судово-медичного експерта. У разі якщо неможливо залучити судово-медичного експерта, то огляд трупа проводить лікар, але лікар бере участь в огляді трупа не як судово-медичний експерт, а як фахівець у галузі судової медицини. Надалі тіло направляють до бюро судово-медичної експертизи для подальшого проведення дослідження та встановлення причин смерті [4]. Метою проведення судово-медичної експертизи є встановлення особи потерпілого, виявлення способу, причин та часу смерті особи, допустиме знаряддя вбивства, а також за наявності певних ознак на тілі – визначення обставин, які можуть стати доказовою базою під час проведення досудового розслідування.

Проблемним питанням проведення судово-медичної експертизи в умовах правового режиму воєнного стану є ідентифікація трупа на місці пожежі, яка виникла після ворожого авіа удару. Для проведення даного виду специфічних слідчих (розшукових) дій на місці пожежі залучаються спеціалісти служби

пожежної безпеки. Під час огляду трупа у судово-медичного експерта (лікаря) на місці згарища виникають складнощі із збиранням останків трупа. Витягуючи труп з під завалів йому завдаються додаткові ушкодження, у деяких випадках спеціалісти вдаються до посмертної ампутації, тобто тіло розчленовують та дістають по фрагментах кінцівок. Враховуючи специфіку умов роботи, то в подальшому ідентифікація положення тіла людини, в якій вона перебувала на момент ураження, наявність одягу чи конкретних ознак на тілі, які б могли стати фактором упізнання тіла, не вдається можливим. Дія високої температури на тіло людини призводить до деформації його положення. Таким чином, тіло потерпілої особи набуває пози «воїна», що свідчить про різке випаровування та зсідання білків. При проведенні судово-медичної експертизи таке анатомічне положення трупа унеможливує його комплексне дослідження, адже таке «теплове задубіння» виникає внаслідок ущільнення і укорочення скелетних і гладких м'язів. Як правило, тіло приймає таке положення при отриманні опіків четвертого ступеня, які характеризуються обвуглюванням шкіри та підшкірної жирової тканини, м'язів і навіть кісток. Варто зазначити, що опіки на місці пожежі рідко стають причинами смерті. Смерть у таких випадках настає від больового шоку, що спричинили масивні опіки, у разі якщо людина перебуває в середині полум'я. В іншому випадку людина може отруїтися окисом вуглецю або продуктами горіння синтетичних матеріалів. При огляді трупа на місці пожежі також потрібно брати до уваги той факт, що синтетичний одяг може викликати додаткові опіки. При проведенні судово-медичної експертизи необхідно звернути увагу на волосся та шкіру потерпілого, адже волоссяний покрив при обгорянні набуває рудого кольору і приймає колбоподібну форму. Зокрема, напрямок смуги опіку виявленні на тілі потерпілого дають можливість з'ясувати характер діючого фактору та позу, в якій труп перебував на момент горіння. Наявності трупних плям яскраво-рожевого кольору на неуразених ділянках шкіри свідчить про те, що людина потрапила у вогонь прижиттєво і причиною смерті стало вдихання окису вуглецю [5, с. 44-46].

Висновки. Враховуючи специфіку проведення судово-медичного дослідження трупа, виявленого на місці згарища та кількість загиблих, яка кожен день збільшується внаслідок здійснення масованих артилерійських та авіа ударів з боку ворога, то бюро судово-медичних експертиз має проблемні аспекти щодо реалізації своєї діяльності в даних умовах. Через відсутність законодавчого регламенту регулювання діяльності судово-медичних установ в умовах дії воєнного стану та, безпосередньо, відсутність кадрового складу фахівців у цій галузі, проведення дослідження у необхідному об'ємі тільки силами співробітників є неможливим. Відсутність належної апаратури та інструментарію щодо ідентифікації трупів після пожежі, також ставлять експертів та роботу спеціалізованих установ на паузу, тим самим піднімають завантаженість місць та роботи судово-медичних експертів.

Література

1. Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України № 2102-IX від 24 лютого 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>
2. Кримінальний кодекс України: від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/vnaslidok-rosiiskoyi-ataki-bpla-po-xarkovu-zaginulo-7-lyudei-sered-nix-troje-ditei-rozpocato-provadzennya>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2231>
5. Судова медицина та психіатрія: навч. посіб. / В.В. Кікінчук та ін. Харків, 2019. 184 с.